

ko se bo videl primorane, da se pouči o vsem dejanskem po drugem potu. Ampak — in to bodi izrečno poudarjeno — pisatelju ni šlo za to, da bi napisal kompendij umetnostne zgodovine, kakor je to večina takih del, marveč da bi očrtal razvojno zgodovino sloga. S finim sluhom ume prisluškovati znakom zakonitega razvoja v posameznih spomenikih in zaradi tega pač tudi ni bilo mogoče govoriti o vseh spomenikih.

Oprema prvega snopiča je odlična, slike dobre in številne. Želeti je samo, da bi si nadaljnji snopiči naglo sledili. Balduin Saria.

Guy de Maupassant: Povesti iz dneva in noči. Preložil Janko Tavzes. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani, 1926.

Maupassantova dela so po novi, posebni novelski tehniki v vse literature sveta oddala plodne sokove. K nam zlasti po Milanu Puglju, menda posredno, in po Šorliju. Poznamo pa jih Slovenci predvsem iz številnih, često klavarno skrpucanih in nesmiselno ilustriranih nemških prevodov. V domači besedi imamo obilo drobnih stvari raztresenih po dnevnikih, a v celoti razen pričujoče zbirke in romana «Lepi striček» (Župančič) še nič.

Avtor prevoda «Povesti iz dneva in noči» je knjigi dodal zanimive opazke o rasti (Taine, Flaubert) in bistvu Maupassantove umetnosti (rekel bi, nekakšnem iluzionističnem realizmu) in o pisateljevem življenju.

Edmond de Goncourt in Emile Zola, ta dva mogočna Maupassantova sodobnika-naturalista, dandanes nimata več tistega obširnega kroga bralcev kot v prvem desetletju našega stoletja, pisatelj romanov «Pierre et Jean», «La vie», «Fort comme la mort», da ne omenjam posameznih znamenitih novel, pa ga ima še. To vedo vsi knjižničarji in izposojenim knjigam se pozna to že po zunanosti.

Maupassant je namreč zlasti v zadnjih delih krenil od hladne brezosebnosti, pikolovske dolgovernosti in utrudljive «zdravniške» črnogledosti Zolove v svojevrsten emocionalen, preko fizičnih zaznavkov dvignjen realizem (Balzac). Sam to pripoveduje v predgovoru k romanu Peter in Janko: «Realist, če je umetnik, nam ne bo hotel kazati samo banalne fotografije življenja, ampak nam bo dal popolnejše, ganljivejše in dokaznejše vizije kot je realnost sama.» V težnji po jasnem, čistem, umljivem slogu pa se je ta odlični Flaubertov učenec zoperstavil tudi Goncourtovemu težkemu in iskanemu načinu pisanja (umetnostnemu slogu), obsojajoč «le vocabulaire bizarre, compliqué, nombreux et chinois qu'on nous impose aujourd'hui sous le nom d'écriture artiste.»

Tavzesov prevod je čist, izpiljen in točen, Maupassanta vreden. Slovenitelj je delal natančno in oprežno tehtal. Oba jezika dobro pozna. Našel sem le nekaj nebitvenih malenkosti, ki jih tu ni vredno omenjati.

Pavel Karlin.

Časopis za zgodovino in narodopisje prinaša v svojem, pravkar zaključenem, XXII. letniku na 215 straneh obilico zanimivega gradiva z onega polja, čigar znanstveno obdelovanje si je bil pred leti postavil za svojo posebno nalogo, in ki ga že toliko let res z uspehom obdeluje. Slovensko zgodovino in narodopis na štajerskem in koroškem obdelujejo sledeči članki: Gradivo za prekmursko zgodovino (F. r. Stelè), Ljudska medicina med koroškimi Slovenci (P. Košir in V. Möderndorfer), Iz Vrazove literarne zapuščine (F. r. Illešič), Vuzeniški urbarji (I. Mravljak), K starejši zgodovini minoritskega samostana v Ptuj (F. r. Kovarčič), Krajevni imeni Stopence in Tezno (D. Žunkovič), Prispevek k «Sprotuletni Vijolici», K zgodovini dijaškega lista na mariborski gimnaziji v letu 1846. (A. Turk), pripombe k članku:

Herman Jurij in njegova gimnazija pri Sv. Tomažu (M. Zemljíč), Bratovščina splavarjev v Vuzenici (I. Mravljak), Zadnji lov na volkove v Pohorju (I. Mravljak), Donesek k poglavju o naših jožefincih in redemptoristih (I. Glaser), O Aškerčevih Pohorskih cvetlicah (I. Glaser), Ljutomer v satirični italijanski vojaški pesmi (J. Glonar), Bibliografski doneski o Japlu in Aranyu-Kardosu (M. Kovačič). Kakor druga leta, tako je pokazal časopis tudi letos, da se ne omejuje ozkosrčno na domačo provincijalno zgodovino. Tako prinaša Kritične opombe k tekstu Hrenovega memoriala o zgodovini reformacije na Slovenskem (I. Turk), članek o psevdonimu B. E. v Pisanicah (N. Omersa), Kmečko dedno nasledstvo za časa veljavnosti gorskih bukev (M. Dolenc) in žički rokopis s češko velikonočno pesmijo iz začetka XV. stol. (I. Mravljak in V. Burian). Če vzamemo k temu pregledu člankov še obširna književna poročila, se pač lepo vidi, kako bogata je vsebina baš letošnjega letnika. Posebno razveseljivo dejstvo pa je, da se krog Časopisovih sotrudnikov stalno širi, kar brani list pred enoličnostjo vsebine. Pravne zgodovinarje in jezikoslovce bode v tem letniku prav posebno zanimalo še dvojce: listina iz leta 1643., spisana v prekmurščini, ki jo je (str. 8—9) priobčil Fran Stelè, in novi slovenski prevodi, oziroma prireditve slovenskih gorskih bukev, ki jih je zasledil M. Dolenc, in s katerimi se je število doslej znanih povišalo na deset (str. 107—8).

Tu in tam se pozoren čitatelj ustavi ob kaki stvari, ki mu ne ugaja in ki bi si jo želel drugačno. To so n. pr. tiskovne napake, ki so že v preprostem stavku grda nespodobnost, v znanstveni publikaciji pa so naravnost nevarne, ker jo delajo nezanesljivo in ji vsled tega jemljejo ceno. Očitne tiskovne napake jemljejo vrednost ostalim priobčenim historičnim tekstom, ker se večkrat, kjer gre za kako dvomljivo besedo, po analogiji ostalih tiskovnih napak ne da odločiti, ali je pravilno reproducirana ali ne. «Secale comutum» nam. «cornutum» na str. 10 sam po sebi še ni taka nesreča, toda če najdemo v reprodukciji angleškega teksta na str. 39 pod črto prave grozote, bomo pred reprodukcijo teksta prekmurske listine ali obširnih citatov iz vuzeniškega urbarja takoj postali skeptični. Prvi pogoj takih tekstov je vendar ta, da so v reprodukciji besedila kolikor se da zanesljivi. Dobro in prav je zaradi tega, da je transkripciji češke velikonočne pesmi priložena reprodukcija po fotografiji, kar pa se seveda v vseh primerih ne da izvršiti.

Neznane stvari treba razložiti, na kar sotrudniki ne mislijo vedno: «tošta» na str. 15 bo pač nemški «Dost(en)», toda kaj so «špinkelče špankelče»? Ali je to samo druga beseda za «dremolce»? In kaj je «verant» na str. 20? To zelo zanimivo gradivo je za znanstvenika, ki se n. pr. peča z narodno medicino, v tej obliki mnogokrat neporabno, saj dela samo s knjigo v roki in ne more hoditi po vaseh, kjer se je priobčeno gradivo nabralo. Prireditelja bosta storila ne samo folkloristom, ampak tudi filologom veliko uslugo, če bosta tej res lepi in zanimivi publikaciji dodala še slovarček neznanih in manj znanih besed s čim podrobnejšo realno razlago. Tak slovarček je za take publikacije naravnost neobhodno potreben ključ! — «Kje se sedaj nahaja gradivo, ki ga je v svoji knjigi: »Stanko Vraz. Študija« (Zagreb, 1909) obdelal profesor Vodnik, tega ne vem» pravi Fr. Ilešič na str. 32. To gradivo se nahaja še vedno tam, kjer je leta 1898. bilo, ko je M. Murko napisal v svojem spisu «Miklosichs Jugend- und Lehrjahre» na str. 530 prvo opazko pod črto! Še bliže pa bi bil lahko dobil pojasnilo v samem «Časopisu za zgodovino in narodopisje VII, 1910, str. 271—86. — Na str. 75 stoji: «... ker so po takratni navadi (ali razvadi)

v nemških pisarnah slovensko »stopa« preoblikovali v nemški »Stamphe, Stampfe« in so dobili tako...» iz česar sledi, da misli pisec, da je beseda »stopa« pristno slovenska, in da so si Nemci iz nje naredili svojo izposojenko »Stampfe«. Treba pa samo pogledati v Miklošičev etimološki slovar s. v. »stompa« ali pa odpreti Wörter und Sachen I (1909) na 8. str., pa dobi človek takoj v podobi in besedi dokaz, da je naša »stopa« iz nemščine, ali germanščine, in ravno tako malo slovenska, kakor njen mlajši sorodnik »štamperl«. Seveda samo oni človek, ki je uverjen, da Miklošič in Meringer o teh rečeh kaj razumeta. — Višek filološke naivnosti je — preskromno — skrit v opazki¹ na str. 76: »Posebnega tolmačenja navedeni odstavek ne zahteva, ker razume Slovenec vsako slovansko besedilo tem bolje, čim starejše je.« Radoveden sem, koliko Slovencev, ki se niso učili jezikov, razume v navedenem mestu n. pr. besede: težih, ščetu, ča, tovarci, bolanjču. Za pisca je stvar seveda lahka: »bolanjčo« spremeni kratkomalo v »polančo« in reče brez vsakega dokaza, da je ta denar veljal polovico dinarja; kaj njemu mar, kaj piše Mažuranić (Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik, str. 77) o tej besedi* ali kaj piše na str. 1445 s. v. »teg«? — »Knjiž pomeni literata in ne kneza« se (str. 81) trdi brez dokaza in proti pričevanju Pohlinovega Malega besedišča, ki je v tej stvari klasična priča. Ob taki interpretaciji bi obenem izginil oni značilni kontrapost, na katerega je opozoril že »Lj. Zvon« 1919, str. 565. — »ainer pachen Fleisch« (str. 171) je meso divje svinje, »Schmerleib« (ravnotam) pa salo v obliki hlebca. — »Sancta Maria est doma (domina?) sancti Johannis in Saicz ord. Carthusiensis« (str. 191) — stavek kaže čudno mešanico dveh različnih sestavin, ki jih je priobčevalatelj v naglici zvaril v enoto brez smisla. »Sancta Maria« je lahko pobožna invokacija, kakor so po knjigah v samostanskih bibliotekah, posebno starejših, pogoste, ali pa je tudi lahko samo navaden poskus s peresom, ali piše in kako. Drugi del pa je naravnost tipična označba samostanske lastnine v tipični formuli, seveda v skrajšani obliki. Celotna formula, ki je bolj redka ko skrajšana, bi se glasila: [Iste liber] Est domus sancti Johannis in Saicz ord. Carthusiensis. V predlogi je končni »us« v »domus« pisan zobičajno okrajšavo »9«, podobno devetici z iztegnjenim repom. Prav tako okrajšavo imamo v besedi »Christus« v peti vrsti transkripcije, kar se na priloženem klišeju prav lepo vidi. Priobčevalatelj te grafične analogije ni opazil (čudno, da ga niti Dr. Kern, niti dr. Loserth, ki se jima za pomoč zahvaljuje, nista na to opozorila!), ali pa se mu je oblika »domus« mogoče zdela nenavadna. Odtod njegova nepotrebna, ker nemogoča kombinacija »doma — domina«! — Na str. 193 se razvijajo hipoteze, da so se češki kartuzijanci, ki so pred husiti pobegnili med Slovence, »začeli udejstvovati tudi literarno«, »da so prvi sprožili inicijativo k zabeleževanju liturgičnih formul v narodnem slovenskem jeziku«, da je to pesem v Žičah neki »češki kartuzijanec res hotel vpeljati in zaradi tega jo je zabeležil z notacijo vred kot predlogo, po kateri naj bi jo kak sobrat-Slovenec prilagodil slovenščini« — kar so vse skupaj sama prazna ugibanja brez kakšne koli podlage. Na podlagi tega rokopisa bi se prej dalo trditi celo nekaj drugega: da je ta »češki kartuzijanec« v Žičah uvajal nemščino! Kaj pa naj sicer pomenijo drugega nemški pobožni teksti, ki stoje v neposredni bližini te pesmi, kar

* Res da velja pravilo, da je za svoje pisanje vsak pisec sam odgovoren, vendar pa bi prišli naravnost v absurdnosti, če bi urednik ne imel pravice ali naravnost dolžnosti, da presoja, kaj sodi v list, ki naj velja za znanstveno glasilo.

je razvidno iz primitivnega opisa kodeksa in iz reprodukcije? Edino, kar se da zaenkrat ob tem kodeksu trditi, je, da je tak, kakršen je, nastal že na češkem in od tam prišel s kakim beguncem kartuzijanom v Žiče. — Izdaja Japljevih listov in evangelijev iz leta 1800. (str. 201) je že deset let ne samo znana, ampak tudi opisana in ocenjena (gl. Breznik, «Dom in Svet» 1917, 333). — «Wildpoam», ki stoji dvakrat na str. 204, bo pač menda «Wildpann».

«Med tem ko naši drugodržavni sosedi v Gradcu izdajajo sijajno opremljene knjige o naši zemlji in zgodovini, odtegujejo domačini domačemu društvu še celo borno udnino,» toži upravništvo na ovitku. Zato je bila pametna misel, da je društvo po tolikih letih enkrat zopet priobčilo imenik svojih članov. Se vsaj vidi, kdo ve ceniti plemenito delo mariborskega Zgodovinskega društva, in kdo ga pri tem s 40 Din na leto podpira.

J. A. G.

S R B S K O - H R V A T S K A D E L A

Antologija ljubavne lirike. Izabrao Božidar K o v a č e v i ć. Beograd, 1927. Izdao Zdravko Spasojević. X + 146 str.

Vem, da so se ugledni bardii raznih jezikov v Evropi branili priti v slične zbirke. A naša doba živi naglično in nestrpno in vsakdo ne utegne prebirati cele kupe knjig, često brezpomembnih. V antologiji pa se moreš seznaniti z vsakovrstnimi osebnostmi ter potem seči po celotni izdaji tistega umetnika, ki ti najbolj ustreza. Zlasti za inozemca je tak kažipot jako primeren.

Kovačević pravi v uvodu, da je prečital preko sto srbskih in hrvatskih zvezkov in pregledal skoro 40 obzornikov, da bi našel najbolj dovršene izraze ljubezni v vseh odličicah. Izbor se razteza na debela štiri stoletja ritmičnega ustvarjanja. Zastopanih je 60 leposlovcev, od teh tri ženske. Nežni spol se je na slovanskem jugu pozno lotil pisanja: bosenska mohamedanka Umihana Čujdina je stoprav leta 1810. zložila prvo žalostinko na smrt svojega v boju padlega ženina.

Sorazmerno najobileje so prikazane narodne pesmi, z 20 zgledi. Priznati moram, da so mi od vsega gradiva še najbolj ugajale. Saj je celo German Grimm izjavil, da se nemška poezija lahko skriva pred srbsko in da n. pr. spada «Zidanje Skadra» med najgenljivejše pesnitve vseh ljudstev in vseh časov. Razumljivo je tedaj, da se je mogla srbska moderna pesem razmahniti tako kasno, šele proti sredini preteklega stoletja z nežnim Radičevićem, J. Iličem in Njegošem. Pretežnemu vplivu narodnega načina so se za njimi odtegnili Jakšić, Zmaj, V. Ilić, med sodobniki pa Rakić, Dučić, Stanković, Stefanović, dočim se neutajljivi sledovi narodne popevke opažajo še danes pri vseh črnogorskih piscih.

Ob tem zborniku sem poskusil overoviti mnenje splitskega profesorja Petravića, ki nekje dokazuje, da so hrvatski pesniki vobče refleksivnejši in globlji od srbskih tovarišev, ti pa da one prekašajo po blagozvočnosti in bogastvu jezika ter ugodnejši obliki. Na prvi pogled se zdi trditev precej verjetna, ker kajkavec se mora šele priučiti štokavščini. Vendar pri najmlajšem rodu se mi vidi, da je razlikovanje nemogoče. Ako imajo Srbi formalistične mojstre, kot Vojislava Ilića in Dučića, ne zaostajata Hrvata Kovačić in Matoš nič za njimi. Hrvatskim mislecem se pa dostojno postavi ob stran n. pr. Rakićeva globina.

Pričujoči cvetnik, mišljen kot omladinska čitanka, se ravná po vidiku zgolj estetske vrednote, ki jo lahko posnameš po naslovu. Zato niso prišli do besede prvovrstni književniki, odlični v drugačnih panogah, na priliko Kranjčević ali Bojić. Navzlic enotnemu merilu je snopec precej pester in